

У Дністра за пазухою

Чи може знову спалахнути заморожений
придністровський конфлікт?

Придністров'я з боку виглядає плацдармом Росії в регіоні та інструментом Кремля, який можна використовувати для досягнення різних, зокрема військових, цілей. Є підстави думати саме так. Але реальність складніша і парадоксальніша.

Невизнане Придністров'я, яке давно не привертало до себе уваги, голосно нагадало про себе. 28 лютого депутати всіх рівнів провели з'їзд у Тирасполі й вирішили звернутися по допомогу до Росії у зв'язку з «погіршенням економічної ситуації в республіці, спричиненим тиском з боку Молдови». А заодно попросити ООН, ОБСЄ, СНД і навіть ЄС вплинути на молдовську владу.

Тригером стала серія кроків, які вже зробив Кишинів і які планує зробити в майбутньому. Молдовська сторона поступово змінює реальність, у якій Придністров'я звикло існувати за десятиліття не врегульованого конфлікту з Молдовою.

*Молдовська сторона
поступово змінює
реальність, у якій
Придністров'я звикло
існувати за
десятиліття
неврегульованого
конфлікту з Молдовою*

Перша серйозна зміна відбулася на початку 2023 року. Тоді парламент ухвалив поправки до молдовського Кримінального кодексу. Він поповнився статтею «сепаратизм». Раніше її не існувало, а тепер вона нависла майже над кожним придністровським політиком і чиновником. За «діяння, вчинені з метою відокремлення частини території Республіки Молдова», «підбурювання до сепаратизму, а також розповсюдження матеріалів та/або інформації, що підбурюють до сепаратизму», відтепер загрожує реальний тюремний термін.

Тирасполь критикував і досі критикує Кишинів за «сепаратизм» у Кримінальному кодексі. Але молдовська влада пішла далі. У 2024 році набув чинності новий Митний кодекс Молдови. Він скасував

пільги для придністровських компаній, що існували роками.

Ухвалений ще 1997 року молдовський закон «Про митний тариф» звільняв від зборів за митні процедури під час імпорту та експорту «господарюючих суб'єктів, які перебувають на території Республіки Молдова, але не мають податкових відносин з її бюджетною системою». Це громіздке формулювання слід читати так: платежі не стосуються компаній із Придністров'я. Тепер цієї пільги більше немає. Крім того, цього року Молдова має намір почати стягувати з придністровських компаній збір за забруднення довкілля і заборонити автомобілям із придністровськими реєстраційними знаками пересуватися національними дорогами. Ці заходи вписані до плану дій уряду на 2024 рік, але поки не реалізовані.

Новий Митний кодекс Молдови викликав більш нервову реакцію Тирасполя, ніж «сепаратистські» поправки до КК. У Придністров'ї відбулися мітинги проти влаштованої Молдовою «блокади». Вони мали продемонструвати всенародне обурення, але були надто добре організованими, щоб вважати їх стихійною реакцією місцевих жителів на дії Кишинева.

Апофеозом обурення і став з'їзд депутатів усіх рівнів невизнаної республіки, що відбувся 28 лютого. Варто сказати, що більше інформаційного шуму було до того, як форум відбувся. Преса різних країн гадала, попроситься Придністров'я до складу Росії чи ні. До того ж дата з'їзду сусідила з 29 лютого – днем, коли президент РФ Володимир Путін звернувся з посланням до Федеральних зборів. Головна конспірологічна версія полягала в тому, що на з'їзді в Тирасполі вирішать звернутися до Москви з проханням про приєднання до Росії, а Путін наступного дня прохання задовольнить. Не сталося ні того, ні іншого.

*Путін у своєму виступі
навіть не згадав про
Придністров'я. А
підсумком
тираспольського з'їзду
став рихлий документ.*

Путін у своєму виступі навіть не згадав про Придністров'я. А підсумком тираспольського з'їзду став рихлий документ. У ньому різко розкритикували Кишинів і навіть завуальовано підтвердили курс на входження до складу Росії – в ухваленій з'їздом декларації йдеться про те, що влада Придністров'я керується «цілями реалізації волі народу, вираженої на всіх референдумах». Усіх – отже, і референдуму 2006 року, на якому 97 відсотків жителів невизнаної республіки підтримали курс на її незалежність із подальшим приєднанням до

РФ.

Однак відповіддю на кроки молдовської влади стали не конкретні дії, а рішення розіслати звернення всім навколо. Придністров'я проситиме ООН, ОБСЄ, СНД, ЄС і Міжнародний комітет Червоного Хреста (самих звернень поки що немає) вплинути на Молдову, щоб не допустити її тиску на невизнану республіку, повернутися до переговорів, не допустити ескалації на Дністрі тощо.

Москву Тирасполь має намір попросити про «реалізацію дипломатичних заходів щодо захисту Придністров'я в умовах посилення тиску Молдови з урахуванням факту постійного проживання на території Придністровської Молдовської Республіки понад 220 тис. громадян Росії».

Примітно, що в початковій версії декларації захисні заходи згадувалися без пояснення, що йдеться про дипломатію. Це передбачало широке трактування прохання, аж до військової допомоги. У фінальному тексті документа запит конкретизовано, що відсікає конспірологічні інтерпретації.

Що в сухому залишку? Придністров'я стало інформаційним приводом і, звичайно, привернуло до себе увагу. Але без різких кроків і радикальних рішень. Похмурі прогнози не справдилися, зате допомогли привернути до з'їзду увагу досить широкої аудиторії. З погляду піару завдання виконано. З усім іншим усе не так очевидно.

Тим часом останні дії Тирасполя варто розглядати в кількох вимірах. Почнемо з російського. Війна Росії проти України змінила ситуацію для Придністров'я в гірший бік. Для Києва регіон став джерелом загрози у зв'язку з його гучно декларованою проросійськістю, а також через те, що там перебувають російські військові – миротворчий контингент і Оперативна група російських військ (загалом близько тисячі військових). Придністровський сегмент молдовського кордону з Україною закрито з 2022 року. Це означає, що імпорту і експорту (70 відсотків придністровського експорту припадає на ЄС) невизнана республіка може здійснювати тільки через Молдову, яка отримала важливий важіль впливу на непідконтрольний їй регіон. Таким чином, війна зробила становище Придністров'я більш вразливим.

Позиції самої Росії на Дністрі теж погіршилися – вони значно ослабли. Кишинів два роки не контактує з Москвою на жодному рівні. У Росії немає колишніх можливостей надавати Тирасполю політичну і дипломатичну підтримку. Міжнародних переговорів за

участю Москви більше не проводять: багаторазові спроби російської сторони відновити переговорний процес у форматі «5+2» (Кишинів і Тирасполь – сторони конфлікту, ОБСЄ, Росія та Україна – посередники, США і ЄС – спостерігачі) успіхом не увінчалися. Зі зрозумілих причин їхньому перезапуску противиться Київ. Кишинів же виходить із того, що business as usual неможливий, поки армія однієї країни-посередника бомбить міста іншої. Звернення Придністров'я до Росії та миру дає Москві можливість заявити про те, що вона все ще є тут гравцем, і знову порушити питання про реанімування переговорів.

Ще один вимір – молдовський. Восени в Молдові обиратимуть президента. Нинішня лідерка країни Майя Санду збирається переобратися на другий термін. У прозахідної Санду та її команди погані стосунки з Москвою: президентка, уряд і правляча партія «Дія та солідарність» повністю підтримують Україну і жорстко критикують російське керівництво. Росія зі свого боку не приховує негативного ставлення до молдовської лідерки і підтримує в Молдові опонентів Санду. Москва зацікавлена у зміні влади в республіці, а нинішній конфлікт Кишинєва і Тирасполя – нехай і вербальний, але досить гучний – привід звинуватити молдовську владу в тому, що вона не може забезпечити стабільність.

Нарешті, в останніх подіях є власний, внутрішньопридністровський вимір. Невизнана республіка – це ще й бізнес-проект. Місцевий холдинг «Шериф», який є монополістом у всіх прибуткових сферах: від роздрібної та оптової торгівлі до паливної сфери, телекомунікацій, грального бізнесу та промислового виробництва, 30 років функціонував у максимально комфортних умовах. «Шериф» впливає і на політичні процеси. Нинішній придністровський лідер Вадим Красносельський був обраний за підтримки компанії.

Зміна правил гри, що почалася, не може не насторожувати придністровського гіганта. З'їзд мав показати, що здавати позиції без опору «Шериф» не має наміру. Але це акуратний опір – результати з'їзду говорять самі за себе.

«Шерифом» керують прагматичні люди, які розуміють, що різкі кроки можуть погіршити ситуацію. Власник холдингу Віктор Гушан є громадянином України (як, до речі, і лідер невизнаної республіки Вадим Красносельський). У Гушана є активи в Україні й точно немає бажання опинитися в санкційних списках Заходу.

Хоча прийнято вважати, що Придністров'я беззаперечно слідує у фарватері Кремля, це не так. Місцева влада, наприклад, жодного разу

за два роки не підтримала Росію в її війні з Україною, але неодноразово підкреслювала, що приймає українських біженців і допомагає їм.

Придністровські еліти дорожать невизнаним статусом

Придністровські еліти дорожать невизнаним статусом. З одного боку, він дає змогу користуватися безкоштовним російським газом (Тирасполь не платить за нього «Газпрому» – компанія записує борг на Кишинів, але не вимагає його сплати), з іншого – торгувати з ЄС, але водночас не підкорятися Кишиневу і не залежати від нього. Саме так йшли справи до вторгнення Росії в Україну.

Будучи невирішеним, придністровський конфлікт давно набув химерної форми. Придністров'я хоча й відгородилося від Молдови митно-прикордонними постами, але два береги Дністра є взаємозалежними. Молдова купує електрику в розташованій в Придністров'ї Молдовської ГРЕС. Жителі невизнаної республіки отримують молдовські паспорти (поряд із російськими та українськими), їздять до Кишинева працювати, вчитися, лікуватися, займатися шопінгом.

Придністровський футбольний клуб «Шериф» – з назви зрозуміло, хто його власник – неодноразово ставав чемпіоном Молдови і грає в єврокубках під молдовським прапором. Нарешті, придністровці голосують на молдовських виборах – парламентських і президентських. Такі риси не були притаманні жодному територіальному конфлікту на пострадянському просторі. Це не означає, що наявну конструкцію за бажання не можна зламати. Але поки що такого бажання не видно з жодного боку.

Владімір Соловйов

Кишинів

Владімір Соловйов (Vladimir Soloviev) - журналіст, засновник онлайн-

медіа NewsMaker (Молдова), автор Carnegie Politika, раніше працював спеціальним кореспондентом газети «Коммерсантъ» та головним редактором сайту телеканалу «Дождь».

